



ÇANAKKALE’DE BİR HAYIRSEVER: HÜSEYİN AKİF TERZİOĞLU

Mithat ATABAY¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarih Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 28.02.2025

Kabul Tarihi: 15.05.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Araştırma Makalesi

Öz – Hüseyin Akif Terzioğlu, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş dönemlerine tanıklık eden ve sonrasında Cumhuriyetin kuruluşunu gören bir kuşağa mensuptu. Hayata gözlerini açtığı Girit’teki isyanla başlayan karışıklık döneminde adayı terk ederek Anadolu’ya göç etti. Burada yeni bir yaşam kurmak durumunda kaldı. Bunu büyük azmi ve çalışkanlığı ile başarmış; kaybettiği vatan toprakları karşısında yeni geldiği yerde toprak edinmeye ve toprağı işlemeye özen göstermişti.

Hüseyin Akif Bey, topraktan elde ettiği gelirlerle zenginleşmiş ve bu zenginliği, kendisinin çektiği acıları başkaları çekmesi diye hayır kurumlarına harcamış; zorda kalan insanlara kucak açmış ve onları daima üretim yapmaya ve okumaya teşvik etmiştir.

Hüseyin Akif Terzioğlu, dünyadaki değişimleri bir yüzyıla yakın yaşamında görmüş ve ömrünün son döneminde elde ettiği servetini, kendi adıyla kurduğu Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı’na bağışlayarak ideallerinin gelecek kuşaklara da taşınmasını sağlamıştır. Bu makalede Hüseyin Akif Bey’in hayatı ve çalışmaları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Akif Terzioğlu, Çanakkale, Girit, Vakıf, Eğitim

¹ matabay@comu.edu.tr (Sorumlu Yazar/Corresponding Author), ORCID: 0000-0002-4218-6697

A PHILANTHROPIST IN ÇANAKKALE: HÜSEYİN AKİF TERZİOĞLU

¹ Assist. Prof. Dr., Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Article Info

Received: 28.02.2025

Accepted: 15.05.2025

Published: 30.06.2025

Research Article

Abstract — Hüseyin Akif Terzioğlu was a member of a generation that witnessed the Ottoman Empire's decline and the subsequent establishment of the Republic.

During the tumultuous period that began with the rebellion on the island where he was born, Crete, he was forced to leave and migrate to Anatolia, where he had to build a new life. He accomplished this by this remarkable dedication and determination, demonstrating careful consideration in purchasing and cultivating land in his new homeland, despite the loss of this native territory. He became wealthy through the income obtained from the land and used this wealth to support charitable institutions, ensuring that others did not experience the same hardships he had endured. He embraced those in need and constantly encouraged them to engage in production and pursue education.

Hüseyin Akif Terzioğlu witnessed global changes during his nearly century-long life. In the final period of his life, he donated his accumulated wealth to the Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Foundation, which he founded in his name, ensuring that his ideals would be passed on to future generations. This article examines the life and works of Hüseyin Akif Bey.

Keywords: *Hüseyin Akif Terzioğlu, Dardanelles, Crete, Foundation, Education*

Giriş: Hüseyin Akif Bey’in Hayatı

Bu makalenin amacı, Osmanlı’nın son döneminden Cumhuriyet’e uzanan süreçte Çanakkale’nin sosyo-ekonomik ve siyasi hayatında önemli bir rol oynayan Hüseyin Akif Terzioğlu’nun hayatını, ticari faaliyetlerini, hayırseverliğini ve yerel kalkınmaya katkılarını incelemektir. Terzioğlu’nun Girit’ten Çanakkale’ye uzanan göç hikâyesi, ticari başarıları, siyasi katılımı ve kurduğu vakıf aracılığıyla, Türkiye’nin çağdaşlaşma sürecindeki yerel dinamikleri anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Hüseyin Akif Terzioğlu’nun aile kökenleri, eğitimi, ticari girişimleri ve sosyal etkisini ortaya koymak; Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki yerel sanayileşme sürecine katkılarını değerlendirmek; parti delegeliği ve İl Encümen üyeliği üzerinden yerel yönetimlerdeki etkisini analiz etmek; hayırseverlik faaliyetlerini ele alarak sivil toplum ve sosyal yardımlaşma kültüründeki yerini belirlemek ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin kuruluşuna dolaylı katkılarını belgelemek amaçlanmaktadır.

Çalışma, tarihsel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Arşiv taraması kapsamında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgeleri, Çanakkale yerel basını, Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı’nın kuruluş belgeleri ve vakıf senetleri, Çanakkale Vilayeti Umumi Meclis Zabıtları, Çanakkale’nin sosyo-ekonomik yapısını ele alan monografiler, akademik çalışmalar ve fotoğraflar temel kaynak olarak kullanılmıştır. Kullanılan yöntemler ve kaynaklar hem akademik tarih yazımına hem de popüler tarih anlatılarına katkı sağlayacak niteliktedir.

Hüseyin Akif Bey, Osmanlı Devleti’nin Bosna Bunalımı sırasında, Hicri 1292 (1876) yılında Girit’in Hanya şehrinde doğdu. Babası Hasan Efendi, annesi ise Selime Hanım’dı. Çocukluk yılları Hanya’da geçti ve zeki, sert mizaçlı bir çocuktü.

Girit olayları başladığında genç bir delikanlıydı. Hanya sokakları yaşanmaz hale gelmişti. Özellikle geceleri ve fırtınalı kış günlerinde cinayetler ardı ardına işleniyordu. Hristiyan papazlar, Rum gençlerini örgütleyerek Müslüman halkı kışkırtıyorlardı. Silah sesleri eksik olmuyordu. O kadar baskı artmıştı ki, Müslüman halktan birçok kişi din değiştirip kiliseye kaydolmuştu (Adıyeke, 2000). Böyle bir ortamda, Hasan Efendi, ailesinin güvenliğini sağlamak amacıyla Girit’ten ayrılmaya karar verdi. 1898 yılında adadan gemiyle ayrılarak, önce Rodos, sonra Sakız ve Midilli’ye uğradıktan sonra Ayvalık ve Karabiga Limanı’na geldi. Burada yerleşmeye karar verdiler ve aile buraya yerleşti. Terzioğlu ailesi Lâpseki’de bağcılık ve hayvancılıkla uğraşmaya başladı. Ancak Lâpseki küçük bir yerdi. İş hayatı bir Rum’un ortaklık teklif etmesiyle başladı. Sermayeyi Rum sağlarken, Hüseyin Akif Bey iş gücü ve ticari zekâsıyla ortaklığa katıldı. Hüseyin Akif Bey’in Lâpseki’de bir Rum tüccarla iş ortaklığı yapmasının sebebi II. Meşrutiyet’le birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda yeniden bir kardeşlik ve işbirliği havasının tesis edilmesi idi. Çanakkale’de ticaret giderek geliyordu, bu nedenle bir süre sonra -muhtemelen 1908 yılı sonları veya 1909 yılı bahar aylarında- Hüseyin Akif Bey Çanakkale’ye yerleşti. Kısa sürede Çanakkale ticaretine adapte oldu; ziraat, tuğlacılık, kerestecilik ve zahirecilik yapmaya başladı.

3 Kasım 1921’de Behice Hanım’la (1890-1965) evlendi. Hüseyin Akif Bey orta boylu, gençliğinde fazla kilolu olmayan ve sert görünüşlü bir insandı. İşgal sırasında Çanakkale’de yaşamını sürdürdü. Hüseyin Akif Bey, askerlik çağını çoktan geçmiş ve işgal yıllarında kırk dört-kırk beş yaşlarında bulunuyordu. Kurtuluş Savaşı başarıya ulaşıncı, Çanakkale’nin imarı ve mübadillerin yerleşmesi önemli bir konu haline geldi. Bu süreçte kereste ticareti yapmaya başladı ve önemli kazançlar sağladı. Kazdağı’ndan kestirdiği keresteleri Menderes Çayı’na atarak, bu keresteleri kıyıya çıkarıp atölyesinde işliyordu.

Bağcılık konusunda başarılı çiftçilerden biri olarak tanınan Hüseyin Akif Bey, II. Dünya Savaşı sırasında şeker sıkıntısı ve karaborsanın olduğu bir dönemde, Çanakkale Şefkat Yuvası’ndaki çocuklara bağlarında yetiştirdiği üzümleri bağışlamış ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kendisine teşekkür edilmiştir. Şeker alamayan çocuklar uyuz hastalığına yakalanıyordu. Hüseyin Akif Bey’in Osmanlı döneminde siyasetle pek ilgisi olmamıştı. Ancak, Atatürk dönemi boyunca Çanakkale’de Halk Partisi’nin delegesiydi. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkarıldığında “İnç” soyadını aldı, ancak 3 Mayıs 1937’de soyadını “Terzioğlu” olarak değiştirdi. (Resim-1)

1950-1951 yıllarında Bulgaristan’dan büyük bir göçmen akını oldu. 1951 yılı Ocak ayında Çanakkale ve çevresindeki köylere iskân edilmek üzere 71 aile ve 287 nüfus gelmişti. Göçmenler, Hüseyin

Akif Bey’in çiftliğinde misafir edildikten sonra yerleşim yerlerine gönderildi. Çiftlikte, göçmenlerin istirahatı için gerekli tüm tedbirler alınmıştı.

Hüseyin Akif Bey, doğal felaketlere uğrayanlara yardım elini uzatmaktan geri kalmamıştı. Örneğin, 1939 Erzincan Büyük Depremi’nde, depremden etkilenenlere yüksek bir miktarda para yardımda bulunmuştu. Yaşamı boyunca çalışanlarına şefkat ve hayırseverliğini eksik etmemişti. Şoförü askere gittiğinde, ona düzenli olarak harçlık göndermişti. 24 Şubat 1971 tarihinde, taşınmaz mallarının büyük bir kısmını vakfetmişti (Demokrat Çanakkale 344/5417, 1971). Çanakkale’de kimsesiz, yoksul ve başarılı Türk çocuklarının barınma, eğitim, kültür ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı’nı kurmuştu.

Tablo 1. Terzioğlu Ailesi Şeceresi

HASAN – SELİME				
A.İbrahim	B.Yunus Nadi	C.Hüseyin Akif + Behice Hanım	D.Mustafa	D.Fatma (Uras) + İsmail Uras
1.Necdet Terzioğlu	1.Emel Selma	-	1.Hasan Fehmi Terzioğlu	1.Ali Rıza Uras
2.Fikret Terzioğlu	2.Sevim	-	2.Arif Terzioğlu	2.Şevket Bener (Hüseyin Şevket)
3.Nursel Çelen	3.Fatma Muazzez Terzioğlu	-	2a.Hikmet Feridun (oğlu)	3.Mehmet Nuri
		-	2b.Şadiye Nur (kızı)	

Hüseyin Akif Bey’in 95 yıl süren yaşamı, 2 Ekim 1971 tarihinde sona ermişti (Cantürk, 1971). Adı ve yorulmak bilmeyen çalışma azmi, kurduğu vakıf sayesinde onun yardımlarıyla okuyan çocukların hayatlarında bugün de devam etmektedir. Hüseyin Akif Terzioğlu’nun vefatı üzerine Çanakkale eski valilerinden Celalettin Tüfekçi, Çorum Valisi olarak Çanakkale Belediye Başkanı Reşat Tabak’a bir telgrafla üzüntülerini dile getirerek vefakârlığını göstermişti. Tüfekçi, Hüseyin Akif Terzioğlu’nun mal varlığını Çanakkale’nin öz evlatlarına bağışlamasına vurgu yaparak bütün Çanakkalelilere ve Terzioğlu’nun akrabalarına başsağlığı diliyordu (Demokrat Çanakkale 5416, 1971).

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Çanakkale ve Hüseyin Akif Bey

Çanakkale’nin Durumu ve Hüseyin Akif Bey’in Un ve Zeytinyağı Fabrikası

Cumhuriyet ilan edildiği sırada Çanakkale’deki durum gerçekten çok ilginçti. Uzun yıllar süren savaş ve işgal, kasabanın her tarafında kendini hissettiriyordu. Kasabanın neredeyse üçte ikisi yıkık veya hasarlı binalarla doluydu. Nüfus yapısı ise sürekli değişmişti.

Çanakkale’nin 6 Ekim 1923 yılı tarihinde İtilaf devletleri tarafından boşaltılması ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin egemenliğine geçmesi sonrasında 18 devlete ait bina bulunuyordu. Çanakkale’deki mevcut evlerden 567’si Müslümanlara, 459’u gayrimüslimlere, 52’si ise yabancılara aitti. Kasabada, üçü Türklere, dördü gayrimüslimlere ait olmak üzere yedi otel ve han bulunuyordu. Hamam sayısı üçtü; bunlardan ikisi Türklere, biri ise gayrimüslimlere aitti. Beş okuldan dördü Türklere, biri gayrimüslimlere aitti. Kasabada 11 cami ve mescit, 2 kilise ve 1 sinagog bulunuyordu. 561 dükkândan 272’si Türklere, 281’i gayrimüslimlere, 8’i ise yabancılara aitti. 163 mağazadan 72’si Türklerin, 73’ü gayrimüslimlerin, 18’i ise yabancılardan sahipliğindeydi. Üç imalathane vardı; bunlardan ikisi gayrimüslimlere, biri ise Türklere aitti. Ayrıca, bir Türkler ve bir gayrimüslimlere ait olmak üzere iki fabrika bulunuyordu (Dr. Ziya, 1923).

Çanakkale’deki esnaf çeşitliliği oldukça geniştir. 10 terzi, 6 çömlekçi, 6 çilingir, 29 kunduracı, 5 balıkçı, 5 arabacı, 1 bakırcı, 3 boyacı, 5 tenekeci, 2 çalgıcı, 1 dişçi, 1 çinici, 3 debbağ (2 debbağhane), 2 doğramacı, 5 sepetçi, 4 saraç, 4 semenci, 1 sandıkçı, 2 taşçı, 4 kalaycı, 2 döşemeci, 1 kayık yapan kayıkçı, 3 kuyumcu, 2 keçeci, 4 makineci (makinist), 7 marangoz, 2 yorgancı, 3 fotoğrafçı ve 1 kalafat bulunuyordu (Dr. Ziya, 1923).

Çanakkale kasabasında sadece Ziraat Bankası’nın şubesi vardı. Bir de Eytam Sandığı mevcuttu.

Şirket olarak ise sadece Singer dikiş makinelerinin acentesi bulunuyordu. Sanayi ve Ticaret Odası ya da Ticaret Borsası yoktu. Bir tane de Bakkal Esnaf Cemiyeti bulunuyordu (Dr. Ziya, 1923)

“Ali Vasfi Bey” ve kardeşlerinin bir un fabrikası vardı. Bu fabrika, merkez Jandarma karakolunun bitişiğinde yer alıyordu ve beş işçiyle günlük yaklaşık 1.800 kilogram un üretimi yapıyordu. “Nazım Bey” ve ortağı “William Smith”’in dört işçiyle çalıştırdığı bir diğer fabrika ise günlük yaklaşık 1.800 kilogram un ve 65 kilogram pamuk yağı üretiliyor, meşe kömürüyle çalışıyordu.

Giritli Hüseyin Akif (Terzioğlu) Efendi’nin Köprübaşı’nda bir un ve zeytinyağı fabrikası vardı. Burası eskiden bir Ermeni’ye aitti. Ermenilerin Çanakkale’yi terk etmesinden sonra emlak-i metruke mallarının satışa çıkarılması üzerine bu fabrikayı Hüseyin Akif Bey satın aldı. Burada beş işçi çalışmakta ve günlük yaklaşık 3.850 kilogram un üretilmekteydi. Ayrıca Erenköy’de üç fabrika vardı. Bunlardan biri, üç işçiyle günlük 1.900 kilogram un üretirken, ikincisi kış aylarında dört ay boyunca su ile çalışarak günlük 600 kilogram, üçüncüsü ise havaların uygun olduğu zamanlarda iki işçiyle günlük 700 kilogram un öğüten bir değirmendi (Dr. Ziya, 1923).

Fırıncı Ahmet Usta’ya Yardım Etmesi

Fırıncı Ahmet Usta, I. Dünya Savaşı’nda Kafkas Cephesi’ne savaşarak orada Ruslara esir düşmüş 1917 yılı Ekim Devrimi’nden sonra serbest kalmıştı. Gence’ye gelip orada Ermeni bir ustadan ekmek yapmasını öğrenmişti. Erzurumlu Molla Abdurrahmanoğullarından olan Ahmet Usta, daha sonra memleketi Erzurum’a geri dönmüş ve burada bir süre yaşadktan sonra İzmir’e, 1932 yılında da Çanakkale’ye gelip yerleşmişti (Atabay, 2019).

Çanakkale’ye geldiğinde fırın açarak ekmek yapmaya başladı. Çok güzel ekmek yapıyordu. O nedenle Çanakkaleliler Ahmet Usta’nın ekmeğini tercih etmeye başladılar. Özellikle şehrin ileri gelenleri, askerler, memurlar ve öğretmenler onun ekmeğini alırlardı. Bu durum Çanakkale’de kıskançlığa da sebebiyet veriyordu. Çanakkale’ye dışarıdan gelen Ahmet Usta’yı zor duruma sokmak için fırının önüne gelerek ekmek satıp onu iflas ettirmeye çalışanlar çıktı. Hatta ona un vermiyorlardı. Bunun üzerine Ahmet Usta, şehrin ileri gelenlerinden tüccar ve tek parti döneminde partinin ileri gelenlerinden Hüseyin Akif Bey’e giderek kendisinden yardım istemek zorunda kaldı. Hüseyin Akif Bey, Fırıncı Ahmet Usta’nın ekmeğini ve çalışkanlığını bildiği ve beğendiği için bir kart yazıp üzerini kaşeleyerek kendisine vermiş ve böylece Ahmet Usta’nın un meselesi çözüme kavuşmuştu. Zira Hüseyin Akif Bey’in verdiği kart bütün kapıları Ahmet Usta’ya açmıştı. Ahmet Usta, Soyadı Kanunu çıktığında “Araz” soyadını aldı (Atabay, 2019).

Tarım ve Tarımsal Ürünlere Verilen Destek

Hüseyin Akif Bey, tarımsal üretimin bilinçli yapılması ve üretilen ürünlerin değerlendirilmesine önem veren bir kişi olarak dikkat çekmiştir. Çanakkale’ye bağlı Kepez köyü, sebze üretimi açısından önemli yerleşim yerlerinden biriydi. 1950’lerde burada yetiştirilen sebze ve meyvelerin değerlendirilmesi amacıyla bir fabrika kurulması gündeme geldi. Hüseyin Akif Bey, bu girişime destek veren kişiler arasında yer aldı. Kepez’de bir konserve fabrikası kurulması için öncelikle bir şirketin oluşturulması gerekiyordu. Bu doğrultuda, Bakanlar Kurulu’nun 18 Temmuz 1956 tarihli ve 4/7691 sayılı kararıyla “Kepez Meyve Sebze İstihsal ve Konservecilik Türk Anonim Şirketi”nin kurulmasına izin verildi (BCA. 030.018.01.02.143.62.20).

Kepez Konserve Fabrikası’nın temeli, 27 Temmuz 1957 tarihinde Başbakan Adnan Menderes tarafından atıldı. Çanakkale’nin ve Kepez’in ekonomik kalkınmasında önemli bir değişim yaratacak olan fabrikanın inşaatı, Aralık 1958’de tamamlandı ve makinelerin montajına başlandı (Çanakkale 1600, 1958). Tesisin inşaatı tamamlandıktan sonra Kepez Konserve Fabrikası, 1959 yılında halkın geniş katılımıyla faaliyete geçti (Atabay, Koyuncu, Körpe, 2023). Açılışını ise Çanakkale Milletvekili ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu gerçekleştirdi. Fabrika, Kepez köylüleri tarafından kuruldu ve onların ekonomik refahını artırmayı hedefledi. Köylüler, mahsullerini ucuza satmamak ve daha iyi değerlendirmek amacıyla bu fabrikayı kurarken, kadınlar da ziynet eşyalarını satarak projeye destek verdiler (Çanakkale 1626, 1959) (Belge-1).

Fabrika, günde 50 bin kilo domates işleme kapasitesine sahipti ve bu kapasite daha sonra 80 bin

kiloya çıkarıldı. İlk etapta sadece salça üretimi yapılırken, ilerleyen dönemlerde konserve, meyve suyu ve reçel üretimi de başladı. 1959 yılında faaliyete geçen fabrika, Türkiye'nin en modern salça üretimini gerçekleştiriyordu ve 40 işçi çalıştırıyordu (Atabay ve diğerleri, 2023). Hüseyin Akif Bey, fabrikanın kuruluşunda hissedar olarak yer aldı ve Kepez'de halkın refah düzeyinin artırılması ile tarımın geliştirilmesine katkı sağladı.

İcra Vekilleri Heyeti'nin 18 Temmuz 1956 tarihli ve 4/7691 sayılı kararı ile Çanakkale Asliye Ticaret Hâkimliği'nin 11 Eylül 1956 tarihli ve 336 numaralı kararı doğrultusunda kurulan “Çanakkale Kepez Meyve Sebze İstihsal ve Konservecilik Türk Anonim Şirketi”ne ait 74 maddelik sözleşme, Çanakkale Sanayi ve Ticaret Odası'nın 2234 numarası ile 27 Eylül 1956 tarihinde tescil edilerek yerel gazetede ilan edildi.

Şirketin sermayesi, her biri 100 Türk lirası değerinde olan 800 nama yazılı hisse olmak üzere toplam 80.000 liraydı. Nama yazılı bedelsiz kurucu bir hisse senedi (No: 527) Hüseyin Akif Terzioğlu'na aitti ve bu hisse senedine ait 50 kupon bulunuyordu. Kurucu hisse senedi kuponları, 1958 yılından başlayarak 2007 yılına kadar geçerli olacak şekilde düzenlenmişti (Hüseyin Akif Terzioğlu Namına Yazılı Hisse Senedi, 1958-2007).

Hüseyin Akif Bey'in Siyasetle İlgisi ve İl Encümen Üyeliği

Hüseyin Akif Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Merkez 1 No'lu Ocağına bağlı üyeydi. 1931 yılında yapılan seçimlerde Bayramiç'ten Çanakkale Vilayeti Genel Meclis Üyesi olarak seçildi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 3). Çanakkale Vilayeti Genel Meclis Toplantısı'nda Hüseyin Akif Bey 11 oy alarak Maliye Encümeni tayin edildi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 5). Hüseyin Akif Bey, Vilayet Genel Meclisi'nde tarım, hayvancılık, bağcılık, eğitim ve sağlık konularında ileri sürdüğü düşünceleri ile dikkat çekti.

Hüseyin Akif Bey siyasi hayatta pek fazla ön plana çıkmadı ancak Çanakkale'de siyasi hayatın belirleyici kişilerinden oldu. Bu bağlamda 1943 seçimlerinde İsmet Paşa Mahallesi'nden seçilen dört kişilik ikinci seçmen arasında yer aldı. Tüm Çanakkale Vilayeti'nden seçilen ikinci seçmenler Çanakkale milletvekillerini belirliyordu. Hüseyin Akif Bey de bunlardan birisiydi (Resim-2).

Hüseyin Akif Bey, 1931-1935 yılları arasında Çanakkale Vilayeti Genel Meclis Üyeliği sırasında tecrübesi ve muhakeme yeteneği ile başta Vali olmak üzere Meclisin diğer seçilen üyelerine yol göstermiş ve Çanakkale halkının yararına kararlar alınmasına çaba sarf etmişti.

Ayır Alınması

Çanakkale Vilayeti Genel Meclisi'nin 22 Şubat 1934 Perşembe günü saat 14.00'te yapılan toplantısında, Aygır Deposu'nda bulunan aygırların yetersizliği sebebiyle kısıraklara yeterli gelmediği, bu nedenle yeni aygırların satın alınmasının gerekli olup olmadığı tartışılmıştı. Baytar Müdürü Ziya Bey'in, aygır ihtiyacını ve maliyetini içeren bir gerekçesi okundu (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 72-73).

Hüseyin Akif Bey, bu konuda Baytar Müdürü'nün Meclise çağrılarak daha ayrıntılı bilgi vermesini talep etti. Bu talep uygun görüldü. Hatta 1933 yılında Biga'ya gönderilen “Kaplan” adındaki aygırın yanlış bir hareket sonucu İpkaiye köyünden Hacı Osman Efendi'nin kısırağının telef olmasına sebep olduğu ve bu sebeple İl Özel İdaresi'nden 60 lira tazminat ödenmesi gündeme getirildi. Bu konuda hiç kimsenin kusuru olmadığı gerekçesiyle tazminat talebi reddedildi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 88-89, 111).

Baytar Müdürü Ziya Bey 1 Mart 1934 tarihinde İl Genel Meclisi'ne gelerek açıklamalarda bulundu. Hüseyin Akif Bey, üç Arap atı satın alınması için 3.000 lira talep edilmesine karşı çıkarak, bunun yerine 100'er lira vererek 1.000 liraya on tane tay satın alınmasını ve bu tayların bakımı için köylülere on lira ücret karşılığı baktırılmasını ve daha ucuza daha fazla aygır yetiştirilmesini önerdi. Hüseyin Akif Bey'in teklifini İl Genel Meclisi Başkanı Vali Süreyya Bey, Ezine Üyesi Mehmet (Dinç) Bey, Biga Üyesi Osman Bey desteklediler ve teklif oylamaya sunularak kabul edildi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 106-107).

Frengi ile Mücadele

Frengi 1920'li ve 1930'lu yıllarda yaygın bir hastalıktı. Frengi ile mücadele için İl Genel Meclisi 1934 yılı için 1.250 lira ilaç bedeli belirledi. Yapılan oylamada bu bedel kabul edildi (Umumi Meclis

Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 138).

Bu konuda yapılan tartışmalarda 1933 yılında Biga, Çan ve Gölcük’te taramalar yapıldığı Çan ve Gölcük’te 200 ve Biga’da 400 frengili hasta belirlendiği tespit edildi. Bu hastalarla nahiye yerlerinde bulunan nahiye tabibinin ilgilenmesi istendi. Bu teklifi Biga Üyesi Osman Bey, Ezine Üyesi Mehmet Bey ve Hüseyin Akif Bey desteklediler. Eczacı Tahsin (Saltık) Bey ise frengi için gerektiği şekilde tedavi yapılmazsa hastanın ölebileceğini belirterek ayrılan ödeneğin arttırılmasını istedi ve frengi ile mücadele için ödenek 1.490 liraya çıkarılarak kabul edildi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 144-146).

Bağcılıkta Mildiyü Hastalığı ile Mücadele ve Yabancı Uzman Getirilmesi

Çanakkale Vilayetinde bağlarda görülen mildiyü hastalığı ile yine bağlarda görülen diğer hastalıklar (külleme, güneş çarpması, sarılık vb) karşısında asmaların Amerikan asma çubukları ile aşılmasına önem verilmişti. Bağlarda görülen mildiyü hastalığı için Ziraat Bakanlığı’ndan Amerikan asma çubukları istenmiş ancak çubuklar henüz gönderilmemişti. Bu çubukların kabukları kalın olduğundan filoksera hortumlarını batırıp öz suyunu ememiyordu. İtalyanlar filokseraya karşı “sülfü dü karbon” ile “hidrojen sülfüre” kullanıyordu. Hatta karpitin kış mevsiminde kullanılması tavsiye ediliyordu.

Hüseyin Akif Bey, “bağ mütehassısı” olarak Çanakkale’ye gelmiş olan bir kişinin fare ile bağ ve bostanlara musallat olan haşerat için yüz kilo suya iki kilo sabun koyup bunu serpmek suretiyle bunların % 80’inin itlaf edildiğini belirtti. Bunun için de bütçeye 5.000 liralık ödenek konması gerektiğini ileri sürdü. Teklif edilen 500 liranın bir anlamı olmayacağına vurgu yaptı (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 149).

Hüseyin Akif Bey, bağlarda görülen mildiyü ve filoksera hastalığı için bir uzmana ihtiyaç olduğunu belirtti bunun için 1.008 liralık bir tahsisat önerdi ancak bu öneri kaynak yetersizliği sebebiyle kabul edilmedi (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 145).

Eğitime Önem Vermesi ve İlkokulların Yaygınlaştırılmasını Savunması

Hüseyin Akif Bey, eğitime hayatı boyunca büyük önem vermişti. Yeterli öğrencisi olmayan (30 öğrenciden az) okulların kapatılması ve burada görev yapan öğretmenlerin de öğrencisi olan okullarda görevlendirilmesi konusu gündeme geldiğinde düşüncelerini şöyle dile getirmişti:

“Talebesi az olan mektep muallimleri talebesi çok olan mekteplere verilecektir. Ve bu da tedrisat talimatnamesi ahkâmı icabındandır. Binaenaleyh bazı köylerde mektep yoktur. Dam ve cami odalarında tedrisat yapılmaktadır.” (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 170).

Hüseyin Akif Bey’in bu konuşmasına Mehmet Bey karşı çıkarak bunun doğru olmadığını belirtmişti. Tahsin Bey de Mehmet Bey’le aynı görüşteydi. Milli Eğitim Müdürü Latif (Öktem) Bey, ileri sürülen iddialara karşı 30’dan az öğrencisi bulunan okulların ödeneklerinin çok çocuk olan okullara verilmesini kendisinin teklif ettiğini ve amacının daha çok çocuğun okumasını sağlamak olduğunu belirterek, amacın “Çocukları cami odalarında ve basık ve berbat (damlarda) oturtmamaktır” demişti (Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi, 1934, 170). Bu açıklama Hüseyin Akif Bey’in sözlerini doğrular nitelikteydi.

Sosyal ve Toplumsal Olaylar Karşısındaki Tutumu ve Yaptığı Yardımlar

Çanakkale Şefkat Yuvası’na Yardımları

Halk Partisi’nin himayesi ve idaresi altında, 1924 yılından sonra Çanakkale’de bir Şefkat Yuvası kuruldu. Şefkat Yuvası’nda fakir ve kimsesiz çocuklar barınıyordu. Çanakkale valileri de Şefkat Yuvası’nı koruyup kollamakta ve özellikle eşleri bizzat ilgilenmekteydi.

1935 yılı başında Belediye Sineması’nda Şefkat Yuvası için bir balo düzenlendi ve geliri kimsesiz çocuklara bırakıldı (Çanakkale 563, 1935). 23 Nisan 1935 tarihinde Çanakkale Valisi Süreyya Yurdakul’un eşi Misli Süreyya Hanım, İstiklâl İlkokulu’nda yoksul kadınlar ve kimsesiz çocuklar yararına bir balo düzenledi. Baloya Vali Süreyya Yurdakul, Tümgeneral Galip, Çanakkale’nin tanınmış simaları, Jandarma Mektepleri Kumandanı Albay Fevzi, 9. Piyade Alay Kumandanı, Ezine, Bayramiç ve Eceabat kaymakamları katıldı ve iyi bir yardım toplandı (Çanakkale 576, 1935). 1935 yılı Aralık ayında Çanakkale Şefkat Yuvası’na 75 lira para yardımı yapan Ayvalık’ta oturan Adapazarlı Mustafa Sipahier’e, Şefkat Yuvası Başkanı Mustafa Karadeniz teşekkür etti (Çanakkale 609, 1935).

1937 yılında Şefkat Yuvası’ndaki çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için 931 liralık yardım

yapıldı. Çanakkale Valisi Atıf Ulusoğlu 10, Mustafa Atay 300, Hüseyin Akif Terzioğlu 195, Halil Dilmaç 80, Sadi Diker, Ali Necip Sinkil ve İsmail Baykut 50’şer, Osman Günel ve Naci Dura 40’ar, Yakuti Mulinas 30, Hüseyin Oytun, Hüseyin Kızıoğlu ve Ahmet Akçakoca 25’er lira ve noter Kamil Baykal da 10 lira para yardımıyla bulundular (Çanakkale 637, 1937).

Hüseyin Akif Bey, II. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Şefkat Yuvası’na çocukların şekerli gıda ihtiyacını karşılamak üzere 500 kilogram pekmez yardımı yaptı.

Kırşehir Depremzedelerine Yardımı

19 Nisan 1938 tarihinde, Kırşehir, Yozgat vilâyetleri ile Keskin ilçesine bağlı bucak ve köylerde aletsel büyüklüğü 6,6 olan bir deprem meydana geldi. Deprem, bölgedeki binaların büyük bir bölümünü yıkmış veya birçoğunu hasarlı hale getirmişti. Ayrıca, depremin etkisiyle yamaçlarda heyelanlar oluşmuş, sarsıntı ile vadilerde tortular yarılarak sular fişkırmış ve kum kümeleri meydana gelmişti. Bölgede bulunan çeşmelerin büyük bir bölümünde su kesilmiş, bazı çeşmelerde ise su artmıştı (Eyidoğan, 1991). Depremi artçı sarsıntıları yirmi gün boyunca devam etmişti.

“Kırşehir Depremi” olarak tarihe geçen bu felakette, Kırşehir vilâyetinde 154, Yozgat vilâyetinde 1 ve Ankara’nın Takazlı yöresinde ise 3 kişi hayatını kaybetmişti (Eyidoğan, 1991). Resmi rakamlara göre, 680 baş hayvan da telef olmuştu (Aydın Tarihi 53, 1938). Deprem duyulur duyulmaz Türkiye’nin her yerinde yardım kampanyaları başlatıldı. Çanakkale’de de bir yardım komitesi (İlâne Komisyonu) kuruldu (Atabay, 2023). Çanakkale’de yapılan yardımlarda kişisel olarak en fazla yardımı 50 lira ile tüccar Hüseyin Akif (Terzioğlu) yapmıştı. Onu, 23 liralık yardımla tüccar Salomon takip etmişti (Atabay, 2023). Köylerde ise 15 liralık yardımla Pınarbaşı köyü en fazla yardımı yapan köydü (Çanakkale 661, 1938).²

Erzincan Depremzedelerine Yardımı

27 Aralık 1939 günü gece yarısı Türkiye’nin en büyük deprem facialarından biri Erzincan’da meydana geldi. Bu deprem o zamana kadar, son elli yılda dünyada meydana gelmiş en şiddetli on beş deprem arasındaydı. Aletsel büyüklüğü 7,9 olan depremde 32.741 kişi hayatını kaybetmiş, 116.720 bina tamamen yıkılmıştı. Depremi duyulmasından hemen sonra Türkiye’de büyük bir yardım kampanyası başlatılmıştı (Atabay, 2023).

Çanakkale Vilayeti’nde, Vali Atıf Ulusoğlu başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştu. İlk etapta; 4 Ocak 1940 Çarşamba günü saat 13.00’e kadar Kızılay Genel Merkezi’ne 29 Aralık günü Çanakkale Ziraat Bankası ile 2.000 lira, 30 Aralık’ta 2.000 lira, 2, 3 ve 4 Ocak 1940 günlerinde de 1.000’er lira olmak üzere toplam 7.000 lira gönderilmiştir.

Şahsi olarak; Vali Atıf Ulusoğlu 25, eşi 10 lira, Naci Dura 50, Mehmet Kızıoğlu 50, Sinto Levi ve Bay Bekir 20, Hüseyin Akif Bey 100 (Çanakkale 18, 1940), Salamy Rosuo 150, Nazım Demircioğlu 50, Diştabibi Behçet Gökçen 110, Bayan Adile 10, Vitali Kaspi 20, Dr. İbrahim 20, Tüccar Ahmet Akçakoca 100, Avram Penso 150, Deniz Acentesi Mehmet Ali Aras 50, Manifaturacı Hakkı Dişçi 15, Dr. Hazmonay Bensusen 25, Tüccar İsmail Baykut 100, Tüccar Ali Haydar Ünsal 50, Nesim İstroti 25, Sinemacı Kazım 50, Diştabibi Şemsettin Çamoğlu 40, Emekli Yüzbaşı Kasım 25, Tüccar Ratip 25, Tüccar Levi 25, Avram Balta 100, Avukat Davut Baykan, kızı ve eşi ise 443 lira 30 kuruş yardımda bulunmuşlardır (Atabay, 2023).

Havacılığın Güçlendirilmesi İçin Türk Hava Kurumu’na Yardımı

Savaş sırasında havacılığın önemi bir kez daha anlaşılmıştı ve Çanakkale’de Vali Fehmi Vural, Türk Hava Kurumu’nun güçlendirilmesi ve uçak filosunun arttırılması için bir girişim başlatmıştı. Ağustos ayının üçüncü haftasında, Vali Fehmi Vural, Çanakkale’nin önde gelen tüccar, müteahhit ve esnafını Halkevi’ne çağırarak bir toplantı yapmıştı.

Toplantıda, havacılığın ülkenin savunması açısından büyük öneme sahip olduğu ve hükümetin güçlü bir hava gücü oluşturmak için büyük çaba harcadığı vurgulanmıştı. Bu işte vatandaşlara da büyük görev düştüğü belirtilmiş ve Çanakkaleli hamiyetli insanların bu konuda duyarlı olacakları ifade edilmişti.

² Yapılan yardımı karşılaştırmak için o sırada bir ilkökul öğretmenin maaşının 17,5 lira ile 22 lira arasında olduğunu, hâkimin maaşının 55 lira olduğunu ve bir gazetenin fiyatının 2,5 kuruş olduğunu hatırlamak gerekir.

Valinin bu teklifi büyük bir duygu ve heyecanla kabul edilmiş, Çanakkale Valiliği’nin başlattığı yardım kampanyasından 50-60 bin liralık bir hedefe ulaşılması bekleniyordu. Türk Hava Kurumu (THK) adına başlatılan yardım kampanyasına, Çanakkale’nin önde gelen tüccar, esnaf ve müteahhitleri katılmıştır. 1942 yılı Ağustos ayında, THK’ya yardım yapan tüccar, esnaf ve müteahhitler arasında Müteahhit Şakir Fenercioğlu (1.000 lira), Müteahhit İhsan Toros (1.000 lira), Salamiya Ruso ve oğlu (1.500 lira), Tüccar İlya Modyano ve Salamon Eral (750 lira), Tüccar Sadi Diker (500 lira), Müteahhit Naci Dura (500 lira), Yaşar ve Lütfü İşgüden (500 lira), Manifaturacı Hayim Zakuto ve oğulları (500 lira), Manifaturacı Avram Yako ve Yako Penso (1.000 lira), Müteahhit İsmail Baykut (500 lira) ve Tüccar Hüseyin Akif Terzioğlu (500 lira) bağışlayarak en çok yardım yapanların başında geliyorlardı (Atabay, 2020; Çanakkale 844, 1942).

II. Dünya Savaşı Yıllarındaki Olağanüstü Vergiler ve Hüseyin Akif Bey

II. Dünya Savaşı’nın başlaması ile Türkiye’deki ekonomik gelişme normal seyrini değiştirmişti. 1939 yılının sonlarından itibaren piyasadaki ithal mallar son derece kıtlaşmıştı. Buna paralel olarak ithal malların stok ve karaborsacılığı yaygınlaşmıştı (Karpas, 1991). Bu arada savaş süresince Türkiye’de izlenen ekonomik politika toplumsal dengeyi sarsmış, buna karşılık toplumsal dengedeki bozukluğun giderilmesi için çeşitli ekonomik yöntemler izlenerek enflasyonist girişimlerle, baskıcı ve kontrolcü tedbirler bir arada yürütülmeye çalışılmıştı (Timur, 1991). Savaş yıllarında Türkiye’yi yöneten Refik Saydam ve Şükrü Saraçoğlu Hükümetleri, savaş ekonomisi sorunlarına iki farklı yaklaşımı sergilemişlerdi (Timur, 1991).

Refik Saydam Hükümeti, sorunu katı fiyat denetimleri ve tarım ürünlerine düşük fiyatla el koyma yöntemleri ile çözmeyi denemiş (Boratav, 1989) ve 18 Ocak 1940 tarih ve 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu’nu çıkararak (Boratav, 1982) Bakanlar Kurulu’na kararnamelerle ekonominin bütünü düzenleme olanağı vermişti (Koçak, 1986). Başbakan Refik Saydam’ın 1942 yılı Temmuz ayında ölümü üzerine Başbakanlığa getirilen Şükrü Saraçoğlu ise piyasa üzerinde sıkı denetim mekanizmasını kaldırma veya gevşetme politikasını uygulamaya başlamıştı. Bu politika aşırı kazançlara ve enflasyona neden olmuş, bu defa aşırı kazanç ve enflasyonu engellemek için olağanüstü iki yeni vergi konulmuştu. Bu vergilerden birincisi, Kasım 1942 tarihinde çıkarılan Varlık Vergisi’dir (Boratav, 1989).³

Varlık Vergisi’nden amaç, piyasada artan para miktarının enflasyonu körüklemesini önlemek ve bu vergi ile piyasadaki fazla paranın bir kısmının hazineye döndürülmesini sağlamaktır. Varlık Vergisi; tüccarlar, emlak sahipleri ve büyük çiftçilerden alınacaktı. Ancak olağanüstü vergilerle haksız kazançları hazineye aktarmak isteyen hükümetin aldığı bu tedbir, beklenen sonucu vermedi ve hatta ekonomik olarak güçlü olan grupları ürkütürerek iktidar partisinden uzaklaştırdı (Boratav, 1989; Boratav, 1982).

“Mükelleflerin Listesi Maliye Varidat Dairesi Kapısında” başlığı ile Çanakkale’deki vatandaşlardan Varlık Vergisi yükümlüsü olan vatandaşların listesinin Defterdarlığın kapısına asıldığı bildirilmişti. Çanakkale’de Varlık Vergisi mükellefi olarak listede 200 kişinin ismi yer alıyordu. Çanakkaleli Varlık Vergisi mükelleflerinin tam listesi maalesef arşiv belgeleri arasında bulunamamıştır (Belge-2).

Türkiye’de Çanakkale en yüksek Varlık Vergisi tahakkuku açısından 9. sırada yer almaktadır. Tahakkuk miktarı 2.344.082 liradır. Çanakkale’den sonra Samsun, Hatay, İçel, Seyhan, Bursa, Ankara, İzmir ve İstanbul gelmektedir. Varlık Vergisi’nin tahsilatı açısından Çanakkale altmış üç vilayet içerisinde 12. sırada bulunmaktadır. Tahsil edilen Varlık Vergisi miktarı 1.601.114 liradır. Varlık Vergisi tahakkuk miktarının tahsil miktarına oranı Çanakkale için % 68 seviyesindedir (Atabay, 2020). Bu oran açısından Çanakkale 8. sıradadır. Çanakkale’de de Varlık Vergisi ödeyen ve tespit edilebilen mükellefler arasında Hüseyin Akif Terzioğlu da bulunuyordu. Diğer vilayetlerin aksine Çanakkale’de Varlık Vergisi’ne tabi olan mükelleflerin ne kadar vergi verdikleri şahıslar bazında açıklanmadığı için Hüseyin Akif Bey’in ödediği miktar da belirlenememiştir.

Şükrü Saraçoğlu hükümetinin ikinci olarak çıkardığı kanun, 26 Nisan 1944 tarihli Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu’dur (Boratav, 1982). Savaş yıllarında köylüyü sıkıntıya sokan ve yönetime karşı

³ Varlık Vergisi Kanunu, 9 Kasım 1942 tarih ve 6/4067 sayılı ile Başbakanlık tarafından TBMM’ye sunulmuş, gerek Mecliste gerekse basında önemli bir tartışma yaşanmadan kabul edilerek uygulanmaya başlanmıştır.

soğuk bakmaya yönelten nedenlerin en önemlisi, Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu ile Millî Korunma Kanunu’nun tarımla ilgili maddeleridir (Koçak, 1982). Hükümet savaş yıllarında Türk Lirası’nın değerini yabancı paralar karşısında yüksek tutan bir para politikası izlemiştir. Bu izlenen para politikası ile birlikte genel enflasyondan doğan fiyat artışları, ithalat yapan tüccarların kazançlarını büyük ölçüde arttırmıştı (Tezel, 1982). Hüseyin Akif Bey, Toprak Mahsulleri Vergisi’ni de ödemişti.

Savaş yılları Türkiye’de ticaret burjuvazisinin ve piyasaya yönelik büyük toprak sahiplerinin aşırı güçlendiği yıllar olmuş, buna bağlı olarak bu kesimin ekonomik ve siyasal alandaki etkinlikleri savaş sonunda kendini göstermişti. Buna karşılık büyük halk kütlesi savaşın ekonomik sıkıntılarını savaş sonrasında çekmişti (Atabay, 2020). Bu uygulamaların Hüseyin Akif Bey’in savaş sonrasında siyasetten uzaklaşmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Göçler ve Göçmenlere Yardımları

Göçmenlere Yardımlar (1934-1938)

1934 yılında, Çanakkale bölgesine Balkanlar’dan gelmeye başlayan göçmenler için Çanakkale halkı çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Çanakkale Valisi Süreyya Yurdakul, 1 Şubat 1935 tarihinde göçmenler ve spor sahası yapımı için bir deve güreşi düzenlenmesine karar vermiştir. Deve güreşinde başa 40, başaltına 25, büyük ortaya 15 ve küçük ortaya 10 lira ödül verilecektir. Güreşe katılacak develerle sahiplerinin her hususta istirahatları sağlanacaktır (Çanakkale 565, 1935).

1 Şubat’ta yapılan deve güreşlerinde Ezinelî Gaga’nın devesiyle Kangırlılı deve berabere kalmış, Saraycıklı deve Türkmenlîli deveyi yenmiştir. Deve güreşinden göçmenler için önemli bir gelir elde edilmiştir (Çanakkale 567, 1935). Göçmenlere yardım amacıyla Küçükkuşu nahiyesinde oturan Tahsin oğlu Hilmi, Ayvacık’ta fabrikatör Bekirzadeler aracılığıyla, 1935 yılı Mart ayında on iki torba içerisinde 600 kilo sabun göndermişti (Çanakkale 572, 1935). Göçmenlere Yardım Komisyonu, Hilmi Bey’e bu yardımından dolayı teşekkür etmiştir. Çanakkale köylüleri, kendi yiyeceklerini, ekecekleri tarlayı, evlerinin bir bölümünü hiç çekinmeksizin ve düşünmeden göçmenlerin kullanımına vermişlerdir. Hüseyin Akif Bey, Çanakkale’ye gelen göçmenlerden beş ailenin çiftliğinde ikamet etmesini temin etmiş ve onların işlerini sağlamış ve onlara iş vermişti. Bu dönemde Çanakkale’ye gelen göçmenlere yardım konusunda Erenköy nahiyesi müdürü Emin Bey de özverili çalışmalarıyla dikkat çekmişti (Çanakkale 582, 1935). Çanakkale Valisi Süreyya Yurdakul ve Trakya Umum Müfettişi General Kâzım Dirik de göçmenlerin her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasında canla başla çalışmışlardı.

1950-1951 Bulgaristan Göçmenlerinin Terzioğlu Çiftliği’nde Ağırlanması

1950-1951 yıllarında Bulgaristan’dan gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu Bulgaristan’ın kuzeydoğusunda yaşamaktaydı. Bulgarlar Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç edecek kişilere sadece on beş günlük bir hazırlanma süresi verdikleri için bu göçe “15 Hicreti” denilmiştii (Şimşir, 1986, 194-205).

Çanakkale’de iskân edilecek muhacirler önce Edirne’ye gelmişler sonra da karayolu ile Çanakkale’ye ulaşmışlardı. 1950-1951 yıllarında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye iskân için getirilen göçmenler Çanakkale’de Kızılay tarafından sağlık kontrolleri yapıldıktan sonra İskân Komisyonu tarafından iskân edilecek mahallere yerleştirilmişlerdi.

1950-1951 yıllarında Çanakkale ve ilçelerine toplam 955 aileden oluşan 3.618 göçmen iskân edilmişti. Bu göçmenlerden 205 aile 838 nüfus Çanakkale merkez ve köylerinde, 82 aileden oluşan 349 nüfus Biga’da, 58 aileden oluşan 226 nüfus Bayramiç’te, 25 aileden oluşan 114 kişi Eceabat’ta, 34 aileden oluşan 131 nüfus Ayvacık’ta, 192 aileden oluşan 777 nüfus Yenice’de, 55 aileden oluşan 239 nüfus Çan’da, 38 aileden oluşan 172 nüfus Lâpseki’de ve 177 aileden oluşan 772 nüfus Gelibolu ilçesi ile köylerinde iskân edilmişti (Atabay, 2012). Hüseyin Akif Bey, 1951 yılı Ocak ayında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye gelen 68 aileden oluşan 287 göçmeni Çiftliği’nde ağırlamıştı. Bu olay, yerel basına şu şekilde yansımıştır:

“Gelen göçmenlerin hepsi yerleştirilmiş ve lazım gelen maddi yardımlar yapılmıştır. Çanakkale’ye gelen göçmenler Hüseyin Akif Çiftliği’nde kendileri için hazırlanan yerde misafir edildikten sonra gidecekleri yerlere sevk edilmektedir. Göçmenlerin istirahatları için Çiftlikte gerekli bütün tedbirler alınmıştır” (Çanakkale 1237, 1951).

Müftülük ve Hüseyin Akif Bey’in Yardımı

1969 yılı, Türkiye’nin toplumsal ve teknolojik dönüşüm süreçlerinin hız kazandığı bir dönemdir. Süleyman Demirel’in Başbakanlık yaptığı bu dönemde, teknolojik yenilikler günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasına girmeye başlamış, özellikle buzdolabı, otomobil ve telefon gibi araçlar yaygınlaşmıştı. Ancak bu dönüşüm, her bölgeye ve kuruma eşit şekilde yansımamış; iletişim imkânlarının sınırlı olduğu yerlerde geleneksel yöntemler kullanılmaya devam edilmiştir. Çanakkale Müftülüğü’nün 1969 yılında hayırsever Hüseyin Akif (Terzioğlu) Bey tarafından bağışlanan telefonla tanışması, bu bağlamda hem tarihsel hem de sosyokültürel açıdan dikkat çekici bir örnektir.

1960’lı yıllarda Türkiye, ekonomik kalkınma ve teknolojik ilerleme hedefleri doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. Ancak, bu süreçte teknolojik araçlara erişim her kesim ve kurum için kolay olmamıştır. Özellikle kamu kurumlarında telefon gibi iletişim araçlarının eksikliği, vatandaşların bilgiye ulaşmasını zorlaştırmıştır. Çanakkale Müftülüğü de bu durumdan etkilenmiş, vatandaşlar basit dini sorularını sormak için köy ve kasabalardan bizzat gelmek zorunda kalmışlardır. Dönemin Çanakkale Müftüsü Yunus Kaya, halkın Müftülüğe ulaşmakta yaşadığı zorlukları sıkça gözlemlemiş; ancak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bütçe yetersizliği nedeniyle telefon temin edememişti. Bu durum hem vatandaşlar hem de Müftülük personeli için zaman ve iş gücü kaybına yol açmıştı. Müftülükteki bu iletişim sorununu fark eden Hüseyin Akif Bey, 6 Ağustos 1969 tarihinde, 1225 numaralı telefonu bağlatarak önemli bir sorunu çözmüştü.

Hüseyin Akif Bey’in bu bağışı, dönemin sosyal dayanışma ve hayırseverlik anlayışının somut bir örneği olarak dikkat çekmektedir. Anadolu kültüründe hayırseverlik, toplumsal bağları güçlendiren ve sosyal adaleti destekleyen önemli bir unsurdur. Hüseyin Akif Bey’in bağışı, yalnızca bir iletişim aracı temin etmekle kalmamış, aynı zamanda toplumun bilgiye daha hızlı ve kolay ulaşmasını sağlamıştır. Bu bağışın ardından Çanakkale Müftülüğü’nde önemli değişimler yaşanmıştır. Telefonun sağladığı iletişim kolaylığı sayesinde; vatandaşların bilgiye erişimi kolaylaşmış, özellikle köy ve kasabalardan gelen vatandaşlar, şehre gelmeden sorularını telefonla sorma imkânına kavuşmuşlardır. Kurumsal verimlilik artmış, Müftülük personeli, fiziksel başvuruların azalmasıyla daha verimli çalışmaya başlamıştır. Çanakkale Müftüsü Yunus Kaya Bey, Hüseyin Akif Bey’in bu iyiliğine teşekkür etmiş ve memnuniyetini bildirmişti. Ayrıca, vatandaşlara hem camilerden hem de dönemin gazetelerinden, “Müftülüğümüz namına, memleketin eşrafından çok kıymetli hayırsever Hüseyin Akif Terzioğlu Bey’e memnuniyetlerimizi bildiririz. Arzu edenler bu numaraya (1225 numara) rehberden işaret ederek dairemizle muhabereyi temin edebilirler” şeklinde bir açıklama yapılmasını sağlamıştı (Çanakkale 44/4755, 1969).

1969 yılında Hüseyin Akif Bey tarafından Çanakkale Müftülüğü’ne bağışlanan telefon, dönemin iletişim ve bilgiye erişim konusundaki zorluklarını gidermede önemli bir adım olmuştur. Bu olay, teknolojik araçların sosyal hayatı nasıl dönüştürebileceğini göstermesi açısından da dikkat çekicidir. Ayrıca, hayırseverliğin toplumsal dayanışmayı güçlendirdiği ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırdığı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Hüseyin Akif Bey’in yaptığı bu bağış, sadece yerel bir olay olmaktan öte, dönemin sosyokültürel yapısını ve teknolojik dönüşümünü anlamak açısından önemli bir tarihsel olgu olarak kabul edilmelidir.

Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı

1967-1971 yılları arasında Çanakkale Valiliği yapan Celalettin Tüfekçi ile dönemin Belediye Başkanı Reşat Tabak, Çanakkale’de bir üniversite kurulması konusunda fikir birliği içerisinde bulunuyorlardı. Bunun için bir vakıf kurulması ve maddi desteğin sağlanması konusunda girişimlerde bulunan Belediye Başkanı Reşat Tabak, üniversitenin Hüseyin Akif Bey’in mülkiyetinde bulunan arazilerin bir bölümünde kurulabileceğini düşünerek gerekli teklifi yapmış (Yıldız (Tabak), 2015), Hüseyin Akif Bey de bu teklife olumlu yaklaşarak arazilerinden bir kısmını bu amaçla bağışlayabileceğini belirtmişti. Vali Tüfekçi de diğer bürokratik işlerle uğraşmış, 24 Şubat 1971 tarihinde “Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası” adıyla bir vakıf kurulmuştu (Hüseyin Akif Terzioğlu’nun 24.2.1971 tarih ve Çanakkale Noteri’nin yevmiye no:1368 sayılı kayıtlı onayı).

Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı, Çanakkale’de cumhuriyet döneminde ilk kurulan yeni vakıflardandı. Vakıf her yıl beş yüz civarında çocuğa burs vermektedir. Vakıf her kademe okul

yaptırmış ve öğrenci yurtları tesis etmişti (Atabay, 2021) (Resim-3).

Hüseyin Akif Terzioğlu ayrıca, Vakıf senedinin 14. maddesinde “Yurdun gelirinden harcanmak üzere her sene 10 Muharrem Aşure Günü hatim ve mevlüt okutulacaktır. Hava şartları müsait olursa defnedildiğim aile kabristanı Sarıca Sultan’da, müsait olmazsa Sarıcaeli köyünde bir sığır kesilerek gereği kadar malzeme ile pilav, asgari yün kilo şeker ve yeteri kadar malzeme ile aşure yapılarak cemaate ikram edilecektir” demekte ve 15. madde ise “Masrafi yurdun gelirinden karşılanmak üzere her sene Rebiülevvel ayının 12. gecesi Fatih Camii’nde mevlüt ve cüz ile hatim okunacaktır” diyerek bu “hükümlerinin vakıf yönetim kurulunca hiçbir şekilde ihmal edilmeksizin her sene yerine getirilmesini” vasiyet etmişti (Hüseyin Akif Terzioğlu’nun 23.8.1971 tarih ve Çanakkale Noteri’nin yevmiye no:5105 sayılı 6846 nolu onayı).

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar, yıl içinde elde ettikleri brüt gelirlerin en az % 80’ini resmî senetlerinde amaç olarak belirlenen ve devletin yerine getirmekle yükümlü bulunduğu kamu hizmetleri arasında yer alan eğitim, sağlık, kültür ve benzeri konulara harcamaktadırlar. O nedenle Bakanlar Kurulu’nun 6 Temmuz 1981 tarih ve 8/3292 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Hüseyin Akif Terzioğlu Vakfı’na vergi muafiyeti getirilmişti (TBMM Tutanak Dergisi c. 55, 1991). Hüseyin Akif Terzioğlu, 2008 yılında Çanakkale Valiliği tarafından bu hizmetlerinden dolayı TBMM Üstün Hizmet Ödülü’ne layık gösterilmişti (Atabay, 2021).

Hüseyin Akif Bey ve Üniversite Kurulması

Çanakkale’de bir üniversite kurulması girişimi 11 Nisan 1980 günü “Çanakkale Anafartalar Üniversitesi Kurma ve Geliştirme Vakfı”nın kurulması ile somut hale gelmişti (5425 sayılı Vakıf Senedi, 1980). Vakfın amacı; Çanakkale ilinde üniversite kurulması, geliştirilmesi, yaşatılması ve bu konuda her türlü girişimde ve çalışmalarda bulunmasıdır. Vakfın gelirinin % 80’i bu amaç için vakfedilecekti (5425 sayılı Vakıf Senedi, 1980; madde 4).

Vakfın varlığı, bu vakıf senedinin 21. maddesinde belirtilen şekilde tahsis edilen 100 bin lira ile ilerde vakfa yapılacak bağışlardan oluşmaktadır (5425 sayılı Vakıf Senedi, 1980; madde 5). Vakfa yapılacak bağışlar iki şekilde olabilir. Birincisi; yurt içinden veya dışından, doğrudan doğruya veya vasiyet yolu ile özel ve tüzel kişiler tarafından bağışlanacak taşınır ve taşınmaz mal, değerler ve haklardır. İkincisi; Vakfın amacına aykırı olmayan ve belli bir görevin yapılması koşulu ile yapılan bağışlardır (5425 sayılı Vakıf Senedi, 1980; madde 6). Anafartalar Üniversitesi Kurma ve Geliştirme Vakfı’nın kurucular kurulunda Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı da bulunmaktadır (5425 sayılı Vakıf Senedi, 1980; madde 4: Atabay, 2021) (Belge-3).

Çanakkale Anafartalar Üniversitesi Kurma ve Geliştirme Vakfı, üniversite kurulması için yaptığı girişimlerde araya 12 Eylül Müdahalesinin girmesi sebebiyle başarılı olamadı. Çanakkale’ye üniversite 1992 yılında üniversite kuruldu. Üniversitenin ismi ilk önce “Çanakkale Anafartalar Üniversitesi” olarak belirlenmiş olmasına karşın TBMM genel kurulunda değiştirilerek “Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi” adını almıştır (Atabay 2021, 117-118). (Belge-4)

1992 yılında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin kurulmasına dair kanunun kabul edilmesiyle bu kanunun geçici 23. madde ile “Çanakkale’de Onsekiz Mart Üniversitesi kurulmakla, Hüseyin Akif Terzioğlu tarafından Çanakkale’de kurulacak üniversiteye bağışlanması vasiyet edilen arsa ve araziler Onsekiz Mart Üniversitesi’nin mülkiyetine geçer. Yine Hüseyin Akif Terzioğlu tarafından kurulan Vakfın gelirlerinin % 20’si vasiyete göre Onsekiz Mart Üniversitesine gelir kaydedilir” hükmü hayata geçirilmiş oldu (TBMM Tutanak Dergisi 110, 1992; 59).

3 Temmuz 1992 tarihinde 3837 sayılı kanunla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi kurulduktan sonra Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 1994 yılında Çanakkale’ye gelerek 25 Nisan tarihinde Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı Yükseköğrenim Öğrenci Yurdu ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi binasının açılışını gerçekleştirmişti (Cumhuriyet 1994).

Sonuç ve Değerlendirme

Hüseyin Akif Terzioğlu, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş döneminde yaşamış, ticaret, hayırseverlik ve yerel kalkınmaya yaptığı katkılarla Çanakkale tarihine damgasını vurmuş önemli bir şahsiyettir. Girit’ten başlayan yaşam serüveni, Türkiye’nin toplumsal, ekonomik ve siyasi dönüşümleriyle

paralel olarak şekillenmiş; ticari zekâsı, girişimciliği ve toplumsal duyarlılığı sayesinde hem bireysel hem de kamusal anlamda kalıcı izler bırakmıştır.

İşgal yıllarında dirayetli duruşu, Cumhuriyet döneminde sahip olduğu un ve zeytinyağı fabrikası ile Çanakkale ekonomisine sağladığı katkılar, yoksul ve kimsesiz çocuklar için kurduğu vakıf aracılığıyla ortaya koyduğu sosyal sorumluluk bilinci, onun çok yönlü bir lider ve toplum önderi olduğunu göstermektedir. Siyasi yaşamda geri planda kalmayı tercih etmesine rağmen, İl Genel Meclisi'nde yürüttüğü çalışmalar ve yerel seçim süreçlerindeki etkinliği, halkın güvenini kazandığının bir göstergesidir.

Ayrıca üretime ve sanayileşmeye verdiği destek, özellikle Kepez Konserve Fabrikası gibi projelerle somutlaşmış, bölgesel kalkınma vizyonunu da gözler önüne sermiştir. Yaşamı boyunca adaleti, yardımseverliği ve çalışkanlığı ile tanınan Hüseyin Akif Terzioğlu'nun ismi, kurduğu vakıfla hâlâ yaşamaya devam etmekte, onun izinden yürüyen nesiller yetişmektedir. Kısacası, Hüseyin Akif Terzioğlu'nun hayatı, bireyin toplumsal yapıya nasıl yön verebileceğini gösteren kıymetli bir örnek teşkil etmektedir. Onun yaşamı, yalnızca bir kişinin hikâyesi değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in şekillenişinde yerel düzeydeki dönüşümlerin de bir yansımasıdır.

Yazar Katkıları

Yazar makalenin son hâlini okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması (Zorunlu)

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

BİRİNCİL KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri:

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 030.018.01.02.143.62.20.

Çanakkale Noteri tarafından 11 Nisan 1980 günü onaylanan 5425 sayılı Çanakkale Anafartalar Üniversitesi Kurma, Geliştirme ve Yaşatma Vakfı Senedi.

Hüseyin Akif Terzioğlu Namına Yazılı Hisse Senedi, 1958-2007.

Hüseyin Akif Terzioğlu'nun 23.8.1971 tarih ve Çanakkale Noteri'nin yevmiye no:5105 sayılı 6846 nolu vasiyetname onayı.

Hüseyin Akif Terzioğlu'nun 24.2.1971 tarih ve Çanakkale Noteri'nin yevmiye no:1368 sayılı kayıtlı vasiyetname onayı.

Çanakkale Vilayeti, *Umumi Meclis Müzakeratı Zabıtnamesi*, Marifet Matbaası, İzmir 1934.

Dr. Ziya, *Çanakkale*, (y.y.), (1923?).

Yerel Gazeteler:

Aydın Tarihi. (1938). sayı: 53, Mayıs.

Cumhuriyet. (1994). Demirel Çanakkale'de, 25 Nisan 1994, 5.

Çanakkale. (1935). Açık Teşekkür, sene:13, sayı:609, 19 Birinci kanun, 2.

Çanakkale. (1937). Açık Teşekkür, sene:14, sayı:637, 10 Birinci kanun, 2.

Çanakkale. (1935). Balo, sene:13, sayı:576, 25 Nisan, 1.

Çanakkale. (1938). Deprem Yardımları, sayı:661, 16 Haziran, 2.

Çanakkale. (1935). Deve Güreşi, sene:13, sayı:565, 24 İkinci kanun, 1.

Çanakkale. (1935). Deve Güreşi, sene:13, sayı:567, 7 Şubat, 2.

Çanakkale. (1940). Erzincan Depremi Yardım Listesi, sene:18, sayı: 738, 18 Son Kanun, 1.

Çanakkale. (1935). Göçmen İşleri, sene:13, sayı:582, 6 Haziran, 2.

Çanakkale. (1935). Göçmenlere Yardım, sene:13, sayı:572, 21 Mart, 2.

Çanakkale. (1942). Hava Kurumu'na Yardım, sene:19, sayı:844, 21 Ağustos, 1-2.

Çanakkale. (1951). İlimize Yerleştirilen Göçmenler, yıl:36, sayı:1237, 20 Ocak, s.1.

Çanakkale. (1958). Kepez Konserve Fabrikasının Makinelerinin Montajına Geçiliyor, yıl: 43, sayı: 1600, 12 Aralık, 1.

Çanakkale. (1959). Sayın Hariciye Vekilimiz ve Mebusumuz Fatih Rüştü Zorlu'nun Çanakkale'yi Ziyaretleri, yıl:44, sayı:1626, 13 Ağustos, 1.

Çanakkale. (1935). Yılbaşı, sene:13, sayı:563, 3 İkinci kanun, 1.

Demokrat Çanakkale. (1969). Çanakkale Müftülüğü Telefona Kavuşmuştur, yıl:14, sayı:44/4755, 7 Ağustos, 1.

Demokrat Çanakkale. (1971). Eski Çanakkale Valisi Celalettin Tüfekçi'nin Belediye Başkanına Taziye Telgrafı, yıl:16, sayı:5416, 5 Ekim, 1.

Demokrat Çanakkale. (1971). Hüseyin Akif Terzioğlu Vefat Etti, yıl:16, sayı: 344/5417, 6 Ekim, s.1.

İKİNCİL KAYNAKLAR:

- Adıyeke, A. N. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Atabay, M. (2019). *Çanakkale’nin Evlatları & Çanakkale’ye Kimler Geldi, Kimler Geçti?*, Çanakkale Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara.
- Atabay, M. (2012). Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye Göçler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, sayı:13, cilt:10, 59-72.
- Atabay, M. (2021). *Geçmişten Geleceğe Atılan İmza Çanakkale Tarih ve Kültür Vakfı*. Paradigma Akademi Yayınları, Ankara.
- Atabay, M. (2020). *İsmet İnönü ve Çanakkale*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul.
- Atabay, M., Koyuncu, A., Körpe, R. (2023). *Geçmişten Geleceğe Kepez*, Paradigma Akademi Yayınları, Ankara.
- Atabay, M. (2023). *Son Yüzyılda Türkiye’de Depremler*, Paradigma Akademi Yayınları, Ankara.
- Boratav, K. (1989). *İktisat Tarihi (1908-1980), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Boratav, K. (1982). *Türkiye’de Devletçilik*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Cantürk, M. (1971). Hayırsever Hüseyin Akif Terzioğlu’nun Ardından, *Demokrat Çanakkale*, yıl:16, sayı: 344/5417, 6 Ekim, 1.
- Eyidoğan, H. (1991). *Türkiye Büyük Depremleri Makro Sismik Rehberi (1900-1988)*, İstanbul.
- Karpat, K. (1967). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- Koçak, C. (1986). *Türkiye’de Millî Şef Dönemi (1938-1945)*, Yurt Yayınevi, Ankara.
- Şimşir, Bilal N. (1986). Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar ve Belgeler-III, Büyük Göçün Sona Ermesi (1950-1951), *Türk Kültürü*, sayı:275, Mart, 194-205.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1991). Dönem:18, Yasama Yılı:4, 64.Birleşim, c.55, 15.1.1991, TBMM Matbaası, Ankara.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1992). Dönem:19, S. Sayısı:110, TBMM Matbaası, Ankara.
- Tezel, Y. S. (1982). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınları, Ankara.
- Timur, T. (1991). *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, N. (T.) (2015). *Bir Şehir Bir Başkan Reşat Tabak ve Çanakkale*, Bulut Yayınları, İstanbul.